

(/)

🏠 (/) > Lokalhistorie (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Løgstør

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/memento-mori>)

Løgstør

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3284

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegstoer>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegstoer)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegstoer](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegstoer)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/loegstoer&title=>)

Anders Bloksgaard

Løgstør. Limfjordsby – gennem ild og vand

Limfjordsmuseet 480 sider, ill., 349 kr.

Af Jakob Ørnbjerg, historiker, ph.d.

”Det mystiske hænger vel ofte sammen med det rige og det store. Limfjorden er et stort Vand. Det kaldes fra gammel tid i al beskedenhed ”Fjord”, men er noget helt andet og større: Et Stræde mellem to store Have. Vesterhavet og Kattegat, to højst forskellige Have, det ene brysk og utilnærmeligt, det andet smilende og med aabent Favn. Dette maa selvsagt give Rigdom og Afveksling”.

Sådan beskrev forfatteren Johannes Buchholtz (1882-1940) Limfjorden. Midt på Limfjordens vandbårne stræde mellem Hals i øst og Harboøre i vest, ligger så byen Løgstør, der første gang omtales i de skriftlige kilder i 1500-tallets begyndelse. Netop denne bys historie og udvikling, fra de ældste tider og frem til i dag, er emnet for det værk, der skal anmeldes her.

Undertitlen ”gennem ild og vand” skal tages helt bogstaveligt, da disse to grundelementer i århundreder har formet Løgstør på godt og ondt. Disse to vender vi senere tilbage til, men først et par ord om forfatteren og bogens opbygning. Bogens forfatter er Anders Bloksgaard, der er historiker, mag. art og museumsdirektør på Limfjordsmuseet i Løgstør. Bloksgaard har beklædt sidstnævnte post siden 2005. Siden da har han været en af hovedaktørerne i Limfjordsmuseets perlerække af forsknings- og formidlingsmæssige tiltag om ikke blot Løgstørs, men også Limfjordslandets kultur- og søfartshistorie. Han er desuden dybt engageret i forskellige lokale aktiviteter og institutioner, der alle har haft til formål at sætte Løgstør på landkortet. Som læser er man på alle bogens 480 sider således kommet i de bedste hænder.

En traditionel og stødt kronologisk fremadskridende byhistorie som vi kender den fra så mange andre danske købstæder, er der dog ikke tale om med Løgstør. Limfjordsby – gennem ild og vand. Bogen er i stedet for opdelt i otte kapitler med hver sit tema, hvortil kommer en omfattende litteraturliste og tilhørende noteapparat. Det betyder i sagens natur, at ikke alle aspekter af Løgstørs historie er behandlet i bogen, men temaopdelingen giver i dette tilfælde rigtigt god mening.

For det første anerkendte centralmagten i København først Løgstør som købstad med dertil hørende rettigheder ved nytårstide 1899-1900. Indtil da var Løgstør at betragte som en mærkelig hybrid mellem handelsplads, flække, fisker- og færgeleje. For det andet har naturkræfterne i almindelighed og Limfjordens vande i særdeleshed givet Løgstør nogle muligheder og udfordringer, der aldrig er blevet andre danske byer til del.

Først et par ord om selve lokaliteten. Løgstør er beliggende på det sted, hvor Limfjorden skifter karakter fra et forholdsvist smalt og sejlbart sund til et langt større og mere stormfyldt farvand med adskillige købstæder og øer, hvad enten vi nu taler om Skive, Lemvig, Mors eller Livø. Frem til 1100-tallet, hvor Limfjordens udløb i Nordsøen blev spærret af sandklitter, kunne de store vikingeflåder med fordel benytte sig af Limfjorden som forbindelsesvej mellem Kattegat og Nordsøen. Så slap man for den halsbrækkende tur rundt om Skagen. Det er efter alt at dømme i dette lys, at Harald Blåtands anlæggelse af ringborgen Aggersborg, på den anden side af Limfjorden og umiddelbart nordvest for Løgstør, skal ses.

Navnet Løgstør udspringer formodentligt af ”Løgsted Øre”. Det kan bedst tolkes som ”Den grusede strandbred ved Løgsted”, den landsby, der ligger ikke langt fra det nuværende Løgstør. Det er dog ikke grus, men derimod de store mængder af sild, der hvert forår fra Middelalderen og frem til 1800-tallets første årtier blev fanget ved lokaliteten, der er forklaringen på opkomsten af Løgstør. Sildene blev rensset, saltet og pakket i tønder med henblik på eksport og videresalg til hele Europa. I modsætning til nabobyen Nibe vides der ikke meget om sildefiskeriet i Løgstør i hverken senmiddelalder eller renæssance. Aktiviteterne i Løgstør har dog næppe adskilt sig fra andre af Limfjordens fiskerlejer, hvor sildefiskeriet ikke blot tiltrak fiskere, men også fremmede handelsfolk, gods og varer til byen. To faktorer dokumenterer sildefiskeriets betydning for Løgstør. For det første blev Løgstør i 1516 det ene af blot to steder i Limfjorden, hvor Christian 2. gav grønt lys for, at der måtte saltes sild. Det andet sted, hvor der fra og med dette år måtte saltes sild var i Aalborg. Aalborg var på den tid Limfjordens største

handels- og havneby, der som den eneste havde direkte adgang til åbent hav og de internationale fragtruter i Kattegat. Det ville være synd at sige, at det privilegerede Aalborg så med milde øjne på sin sildesaltningspartner. I århundreder vogtede Aalborg som en høge over, at Løgstør ikke udviklede sig til en decideret købstad med særlige rettigheder i forhold til købmandshandel og håndværk. Her finder vi også forklaringen på, at Løgstør så sent i historien opnåede den eftertragtede titel af købstad.

De store sildestimer var ganske vist ikke altid lige pålidelige gæster, men så havde man i Løgstør heldigvis andre indtjeningsmuligheder at falde tilbage på. Netop her resulterede Limfjordens svage vandgennemstrømning ved Løgstør Grunde i, at store sand- og mudderbanker hobede sig op. I takt med at 1500-1600-tallets skibstyper blev større og tungere og med kun en meter vand under kølen, var risikoen for grundstødning og forlis ved Løgstør overhængende.

Her vil det være på sin plads med en tilståelse. Undertegnede anmelder har i en årrække beskæftiget sig med Aalborgs ældre købmands- og handelshistorie. I den forbindelse har jeg også anlagt den vinkel, at de vanskeligt farbare besejlingsforhold ved Løgstør var til fordel for Aalborgs position, men kun til skade for Løgstørs udvikling. Den holdning har jeg efter endt læsning af denne bog været nødt til at revidere. Bloksgaard viser overbevisende, at Løgstørs beboere formåede at udnytte sand og mudder til deres egen økonomiske gevinst. For det første lå byen stik øst for Løgstør Grunde, så de lokale skibe skulle altså ikke krydse dette naturskabte minefelt for at komme ud i Kattegat. For det andet var der gode penge at tjene på at lægte de forbigående skibes last over grundene med mindre både og pramme. Så kunne de tomme skibe selv følge efter. For det tredje fungerede Løgstør, netop som følge af placeringen på den rigtige side af denne naturskabte flaskehals, som transithavn og omladningscentral. De store mængder af tømmer, jern, salt, klæde, isenkram, tysk øl, vin, sukker, porcelæn, krydderier og tobak der fra Aalborg og den store verden skulle fragtes til herregårdene, købstæderne og ladepladserne i den vestlige Limfjord måtte forbi Løgstør. Mens disse udenlandske varer gik mod vest, blev sild, korn og andre landbrugsvarer sejlet mod øst for at blive afsat i Aalborg og Norge. Det fremgår ikke direkte af bogen, men her bidrog Løgstørs støt voksende handelsflåde uden for enhver tvivl til vedligeholdelsen af et handelsnetværk, hvis rødder strakte sig fra Amsterdam, Hamborg og Lübeck til langt ned i Midt- og Vestjylland. Mens disse udenlandske varer gik mod vest, blev sild, korn og andre landbrugsvarer sejlet mod øst for at blive afsat i Aalborg og Norge. Det er ikke uden grund, at 38 % af Løgstørs mandlige befolkning i 1787 var beskæftiget med søfart. Mudder er med andre ord ikke en hæmsko for økonomisk vækst og virkekrang. Tværtimod! Et kunstnerisk vidnesbyrd om disse muligheder er det fascinerende 1700-tals portræt af Løgstørkøbmanden Peder Christensen Thorup, med hatten på sned og hånden begravet i bunkevis af blanke sølvdalere, der er gengivet på side 180. Et par store ildebrænde i 1747 og 1751 satte i en årrække Løgstørs udvikling i stå, men byens fortsatte betydning som handelscentrum underbygges af, at Christian 7. i 1785 tillod, at der måtte afholdes tre årlige markeder i Løgstør.

Som den røde tråd i den engelske marines tovværk løber Limfjorden altså igennem Løgstørs historie som en kilde til fiskeri, handel, søfart og velstand. Men der var også tale om en lunefuld arbejdsgiver, der i mere end en forstand kunne vise tænder. Problemerne blev primært mærkbare efter 1825, hvor Nordsøen brød igennem Agger Tange og forvandlede Limfjorden fra en lukket fjord og til et sund. I disse år forsvandt de store sildestimer en gang for alle fra Limfjorden og Løgstør. Den traditionelle opfattelse har været at det øgede indhold af saltvand ødelagde sildenes ynglepladser, men Bloksgaard argumenterer overbevisende for, at uhemmet rovfiskeri også spillede en afgørende rolle i forklaringen på sildenes udeblivelse. Når store vandmasser i forbindelse med storm og blæst blev presset ind i Limfjorden fra Nordsøen i vest, havde vandet, som følge af det smalle udløb ved Aggersund, ofte svært ved at komme videre. Helt frem til 2005 har det resulteret i deciderede stormfloder og store oversvømmelser i Løgstør by med omfattende ødelæggelser til følge. I betragtning af den globale opvarmning og verdenshavens stigende vandstand er det nok desværre ikke sidste gang, at Løgstørs borgere får vand ind over dørtærsklen.

Da Nordsøen i 1825 brød igennem Agger Tange og dermed sikrede de vestlige Limfjordsbyer direkte adgang til Nordsøen og verdenshavene fik det store og vidtrækkende konsekvenser for Løgstør. Da Limfjorden nu igen havde transformeret sig til et gennemfartsfarvand med den deraf følgende mulighed for hurtig transport og afsætning af landbrugsvarer til industrinationen England modnes ideen om at grave en kanal ved Løgstør. Hensigten med et sådant projekt var at slippe for den nok mulige, men meget tidskrævende opgave med at omlade skibslasterne ved Løgstør. Man ville så at sige

sejle bag om sand- og mudderbankerne. Som sagt så gjort. På trods af Aalborgs protester kom finansieringen og opgaven på plads. 1857-1861 gravede indkaldte tyske arbejdere ved håndkraft(!) en ca. 4 km lang kanal, der var 23-28 meter bred og 3 meter dyb. Sammen med trækfærge, drejebro og kanalfogedhus var der tale om et unikt stykke ingeniør- og anlægsarbejde, der til alt held er bevaret i sin helhed til i dag.

Kanalen, som kong Frederik 7. indviede i 1861, blev første skridt på vejen til skabelsen af det Løgstør, som vi kender i dag. Især årtiet 1890-1900, der i bogen rammende omtales som "Det store årti" satte varige spor. I 1890 blev selve sejlrenden udfor Løgstør gravet ud, hvilket overflødiggjorde den gamle kanal. I samme årti fik Løgstør kirke, skole, teknisk skole og hospital, ligesom man i 1893 blev koblet på det nordjyske jernbanenet. Jernbanen blev dog ikke til fordel for Løgstør. Byen blev her endestationen frem for den metropol, der med jernbanen skulle forbinde det vestlige Himmerland og Hanherrederne nord for Limfjorden. Placeringen var til skade for Løgstør, men til glæde for det Johannes V. Jensenske kerneland, hvor Aars og Aalestrup nu opnåede status af stationsbyer med alt, hvad det trak med sig af handel- og servicefag. Det konfliktpotentiale, som jernbanen hermed bragte i spil, har trukket spor helt op til vore dage. Fra i århundreder at have draget nytte af Limfjordens rigdomme og vanskelige besejlingsforhold var det nu jernbanen og senere privatbilismen, der satte dagsordenen. Her var Løgstørs placering ved Limfjorden ikke nødvendigvis en fordel. Man gik så at sige fra "vandkantsDanmark" til "udkantsDanmark" og byen og dens borgere måtte nu på jagt efter en ny identitet. I dette projekt var Anders Bloksgaard selv en af aktørerne. Hvordan han og Løgstør gik til denne opgave med den hidtil forkætrede blåmusling som opmærksomhedsskabende brand kan man læse mere om i bogens kapitel 7.

Det er kendetegnende for god og solid historieformidling at det ikke blot giver fyldestgørende og tankevækkende svar, men også rejser flere spørgsmål. Det er også tilfældet med denne bog, hvor et par ting sprang i øjnene under læsningen.

På side 306 i det meget veldisponerede kapitel 6: Krigstider antager forfatteren, at Karl Gustav-krigene (1657-1660) tilsyneladende passerede Løgstør "uden større problemer". Fraværet af justitsprotokoller fra den lokale domstol, Løgstør Birk, i disse år betyder ikke nødvendigvis, at al lov og orden brød sammen under svenskernes tilstedeværelse i området. Det kan dog samtidigt være en indikation på, at alt ikke var, som det plejede at være. Endelig kunne et par nedslag i de trods alt bevarede justitsprotokoller fra Løgstør fra 1666-1683 måske have frembragt oplysninger om forholdene under samme fjendtlige besættelse.

Denne anmelder savner dertil lidt en kort beskrivelse af Løgstørs bystyre, retsvæsen og øvrige lokaladministration. Dermed ikke sagt, at dette havde behøvet at udvikle sig til en slavisk gennemgang af den lokale forvaltningshistorie, men fraværet af disse oplysninger efterlader alt andet lige en række ubesvarede spørgsmål. Eftersom Løgstør først formelt opnåede købstadsrettigheder år 1900 må der vel senest på dette tidspunkt have været etableret en kommunal forvaltning, der fulgte linjen i det øvrige land. Men hvordan forholdt det sig tidligere? Hørte man i egenskab af handelsplads blot under det relevante stiftslen og senere – amt? Hvordan forholdt det sig i forlængelse heraf med tilstedeværelsen af kongemagtens lokale repræsentanter og embedsmænd? For 1700-tallets vedkommende nævnes der i bogen flere gange en herredsfoged, men var der andre? Og i hvilket omfang blev løgstørianerne selv inddraget i den daglige varetagelse af byens interesser, forpligtelser og privilegier overfor omverden?

Og til allersidst. Da bogens potentiale rækker langt udenfor Løgstørs bygrænse, kunne man med fordel i kommende oplag inddrage et moderne landkort, evt. som indstik, der placerer Løgstør i den rette regionale og nationale kontekst.

Disse små detaljer rykker dog ikke ved glæden ved en yderst informativ, velskrevet og veldisponeret bog, der på hver en side indeholder andet og mere end blot den lokale Løgstørhistorie. Det har fra starten været Bloksgaards hensigt at sætte Løgstørs historie ind i den store historie. Det lykkes til fulde. Denne anmelders opfattelse af Løgstør som en perifer lokalitet, der levede i skyggen af det store Aalborg, er for altid gjort til skamme. Tak for det!

Det tjener dertil forfatteren til ære, at han har formået at samle det store puslespil af mange spredte trykte og utrykte arkivalier, erindringer, fotografier, kort og malerier til et samlet pragtværk. Bogen vil gavne og glæde alle med interesse for ikke blot Løgstørs, men også Limfjordens og Danmarks mangfoldige historie. Med Johannes Buchholtz ord er der i denne bog rigdom og afveksling at hente!

[Historie-online.dk, den 8. januar 2019]

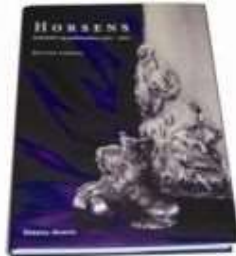
← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/memento-mori>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**HURRA FOR ÅRHUS -
LANDSUDSTILLINGEN 1909**

([http://www.historie-online.dk/boger/hurra-for-aarhus-](http://www.historie-online.dk/boger/hurra-for-aarhus-landsudstillingen-1909)

**HORSENS - KØBSTADEN OG
GULDSMEDENE 1500 - 1900**

[landsudstillingen-1909\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/horsens-koebstaden-og-guldsmedene-1500-1900)
([http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/horsens-koebstaden-og-guldsmedene-1500-1900)

MEMENTO MORI

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/memento-mori](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/memento-mori))

K.K. Steincke - Historiens Aktører nr. 59

Ole Mortensøn skriver om socialpolitikens bannerfører

(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/historiens-aktoerer/kk-steincke-historiens-aktoerer-nr-59>)